

ACEMHÖYÜK SARIKAYA SARAYINDA BULUNAN İKİ TAŞ TABAK *

ALİYE ÖZTEN

Sarıkaya sarayının batı kanadında altın, fildişi, dağ kristali, obsidien gibi değerli maddelerden yapılan eşya ele geçmiştir. Bu alanın büyük kısmı sistemli kazılardan önce taş ve toprak almak amacıyla köylüler tarafından tahrip edildiğinden ele geçen eserlerin buluntu durumları dışında hangi kata ait oldukları saptanamamıştır. Ancak Sarıkaya sarayının gelişen kazıları ile 17 no'lu odada bulunan eserler buna olanak sağlamıştır. İki katlı olan sarayın, alt kat odalarının depo işlevi gördüğü bilinmektedir¹. Üst katta ise değerli eşyanın korunduğunu kanıtlayan örnekler bu yazının konusunu oluşturan obsidien tabak ile radiolarit'den² yapılmış tabak ve kaidesidir. Eserler sarayın 17 no'lu odasında³, tabandan 2.5 m. yükseklikte, çöken tavan kirişleri arasında ele geçmişlerdir.

1. Kaideli tabak

Ac. f. 33 env. no'lu radiolarit'ten tabağın (Lev. I) ağız çapı 19.8 cm., yük. 6.5 cm., kap kalınlığı 1 cm., dip çapı 9 cm. dir. Hafif içeri dönük, basit ağız kenarlı. Yuvarlak omuzlu. Halka diplidir. Ağız kenarı ve halka dibinin altı dikkatli bir şekilde düzleştirilmiştir. Kabın içi ve dışı özenle işlenmiş ve perdahlanmıştır. Tabağın omuzu üzerine ağız kenarından 1.2-1.4 cm. altta 5.5 cm. aralıklarla 8 çukur açılmıştır. Kabın içine kadar devam etmeyen daire şeklinde küçük çukurlar 0.5 cm. çapında 0.7 cm. derinliktedir. Çukurlardan biri altında delme işleminde kullanılan matkabın kaymasından veya

* Bu eserleri yayınlamama izin veren ve buluntu durumları hakkında beni aydınlatan Acemhöyük Kazısı Başkanı Sayın Prof. Dr. Nimet Özgüç'e teşekkürlerimi sunarım.

¹ N. Özgüç, "Acemhöyük Sarayında Bulunmuş Olan Mühür Baskıları" Belleten XLI/162 (1977). s. 358-360.

² Taş cinsi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Fiziki Coğrafya ve Jeoloji Kürsüsünden Dr. Cemalettin Şahin tarafından saptanmıştır. Kendisine teşekkür ederim.

³ N. Özgüç, a.g.e., Plan. 2

yanlış yere konmasından oluşmuş iz seçilmektedir (Lev. I soldaki çukur altında). Düzenli aralıklarla açılan çukurların değişik madde-lerden yapılan aplikler için hazırlanmış olması düşünülebilir.

Tabağın aynı cins taştan yapılan kaidesi (Env. No. Ac. f. 34; Lev. I-II) 6.7 cm. yüksekliktedir. Tabağın oturduğu yuvarlak kısım üstte 13 cm., altta 17.6 cm. çapındadır. İç yüzü daha dik, dışı eğimli olarak düzleştirilmiştir (Lev. II). Bu kısımdan kaideyle bir bütün olarak yontulmuş ayaklara geçilmektedir. Ayaklara geçişte 0.5 cm. yüksekliğinde bir yüzey oluşturulmuştur. Kaidenin altındaki iki yüzey ise daha az özenle işlenmiştir. Sekizgen kesitli ayaklar kaideye yuvarlak hatlarla bağlanmıştır. Ayakların kaideye birleşen kısımlarına açılan üçgen şeklindeki delikler, ayakların altındaki 1.3 cm. çapında yuvarlak deliklerle bağlantılıdır. Ayrıca ayakların iç ve yan yüzlerinde de 0.3-0.6 cm. lik yuvarlak bağlantı delikleri vardır.

Kaidenin altındaki geçme delikleri aynı taştan veya değişik maddelerden yapılan ayakların ilave edildiğini göstermektedir. Bu eklerin hayvan ayağı şeklinde son bulması olasıdır. Ayrıca ayakların yan ve iç yüzlerindeki küçük çukurlar, kaidenin ayakları arasında bağlantıların da olduğunu kanıtlar. Bu tür bağlantı delikleri Sarıkaya sarayında bulunan fildişi ile Acemhöyük kökenli oldukları saptanan Metropolitan Museum of Art'daki fildişi eserlerde de görülmektedir⁴.

Kaide, Assur Ticaret Kolonileri Çağının iki parçadan oluşan meyvalıklarıyla⁵ aynı düşüncenin ürünü olmalıdır. Kaniş Karumu II. katta açığa çıkarılan pişmiş topraktan yapılmış kaide (Kt. 1/k 107), eserimizin en yakın paralelini oluşturur⁶. Üzerine konan kabın oturduğu kısım yivli olan kaidenin üç ayağı hayvan ayakları ile sonuçlanmaktadır. Ayakların gövdeye bağlandığı kısımlarda, taş kaide olduğu gibi üçgen delikler yer alır. Boğazköy'de IV d tabakasında bulunan

⁴ N. Özgüç, "Acemhöyük Kazıları" Anadolu X (1966), s. 16 v.d.; M. S. Dimand, "A Gift of Syrian Ivories" Bulletin of the Metropolitan Museum of Art (BMMA) XXXI (1936), s. 221; "An additional Gift of Syrian Ivories" BMMA XXXII (1937) s. 88.

⁵ T. - N. Özgüç, Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Kültepe Kazısı Raporu 1949. Ankara (1953) s. 40, Lev. XXVII, 132 a-b.

⁶ N. Özgüç, Kültepe Mühür Baskılarında Anadolu Grubu. Ankara (1965) Lev. XXXII, 100.

pişmiş toprak kaide⁷ aynı çağa ait başka bir benzeri oluşturur. Bu örnekler, bu tür kaidelerin Anadolu'da yaygınlığını ve yerli olarak yapıldıklarını kanıtlamaktadır. Bu tip kaidelerin sunak işlevi gördükleri aynı çağa ait mühür ve mühür baskularından bilinmektedir⁸.

2. Obsidien tabak

Ac. f. 65 env. no'lu tabağın ağız çapı 21 cm., yük. 7.8 cm., kap kalınlığı 1.2 cm. dir. Hafif içe dönük, basit ağız kenarlı. Yuvarlak omuzlu. Yuvarlak diplidir (Lev. III). Tabağın içi ve dışı özenle işlenerek perdahlanmıştır. Yangından patlayan kap 27 parçaya ayrılmış, bazı parçalar 2.8 cm. kalınlığa ulaşmıştır. Tabak, Ankara Arkeoloji Müzesi restoratörlerinden Abdurrahman Çulha tarafından bu özelliği göz önüne alınarak tamamlanmıştır.

Her çağda pişmiş toprak örnekleri görülen bu formdaki tabakların Acemhöyük saraylarında yüzlerce örneği ele geçmiştir. Bu tabakların Acemhöyükte kapak olarak da kullanıldığı saptanmıştır.

Anadolu'da taş kapların ilk örnekleri Neolitik çağda görülür⁹. Hasandağ özellikle Melendiz dağları orta Anadolu'nun en zengin obsidien kaynaklarıdır. Neolitik çağdan itibaren çeşitli eşyanın yapımından kullanılan bu taşın Aksaray yakınında Çiftlik kökenli olarak ihraç edildiği de bilinmektedir. Kıbrıs'da Petra tou Limniti, Jericho, Byblos, Ramad, Petra yakınında Beidha'da ele geçen obsidienlerin Çiftlik kökenli oldukları saptanmıştır¹⁰. Ham maddesi çevreden temin edilen obsidien'den yapılan eşya, M. Ö. II. binin başlarında Acemhöyük saraylarının gözde eşyaları arasında yer almaktadır. İşlenmesi güç olan bu taştan yapılan değişik tipte vazolar Sarıkaya sarayının 19 ve 20 no'lu odalarında ele geçmiştir¹¹. Bunlar arasında daha önce yayınlanan gövdesi yivli, kulbunu ağız kenarına bağlayan hayvan başı özenle işlenmiş çift kulplu vazo ile altınla tamir edilmiş

⁷ P. Neve, "Die Grabungen auf Büyükkale im Jahre 1962" MDOG 95 (1965) s. 31, Res. 19 a-b.

⁸ Anadolu Grubu, s. 12; E.L.B. Terrace, The Art of the Ancient Near East in Boston Museum of Fine Arts. Mass. (1962) No. 12.

⁹ J. Mellaart, Excavations at Hacilar. Edinburgh (1970) s. 149 v.d. Lev. 439-445

¹⁰ J. Mellaart, The Neolithic of the Near East. London (1975) s. 48, 64-65, 130, 231.

¹¹ N. Özgüç, Belleten XLI, s. 360.

vazo parçası da bulunmaktadır¹². Sarayda ağacın bol olarak kullanılması yangının şiddetini arttırmış, çökme anında bol ağaçlı alanlara düşen eserlerde tahribatın artmasına ve şekil değişikliğine neden olmuştur. Duvar diplerine ve köşelere düşen eserlerde bu durum açıkça izlenmektedir. Obsidien tabak da bu durumu kanıtlayan eserlerden biridir. 19 ve 20 no'lu odalarda bulunan vazolar ise yukarıda tanıtılan radiolarit tabak ve kaidesinde olduğu gibi odanın daha az ağaçlı, ısının az olduğu bir bölümüne düşmüşlerdir.

Acemhöyük taş kapları, yazılı belgelerle M. Ö. 18. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen¹³ sarayla, son kullanıldıkları çağda yanmışlardır. Kapların uzun süre kullanılmış olması da olasıdır.

¹² N. Özgüç, Anadolu X, s. 22 v.d. Fig. 6, Lev. XXIII 2-3.

¹³ N. Özgüç, Belleten XLI, s. 362.

